

UNELE ASPECTE PRIVIND SPECIFICUL TRANSMITERII TRANSGENERAȚIONALE ÎN CAZUL DEPORTĂRILOR DIN RSSM

Zinaida BOLEA

CZU: 159.964.2:323.281

zbolea@yahoo.com

Ultimele decenii, în literatura psihanalitică dedicată traumelor istorice antropogene, tot mai frecvent se discută conceptul de „transmitere transgenerațională a traumei”. Fenomenul transmiterii transgeneraționale a traumei este asociat cu neelaborarea traumatismului și cu problematica doliului, în acest sens fiind formulată presupuziția că atunci când o generație nu-și face doliul unor pierderi traumatice, devine sarcina descendenților de a realiza un travaliu al doliului și de a trăi stări afiliate traumei, în încercarea conștientă și inconștientă de a elabora psihic anumite conflicte și traumatisme din istoria predecesorilor ([1]).

Reflecțiile asupra fenomenului transmiterii transgeneraționale a traumei istorice pornesc de la realități psihice identificate în contextul demersurilor psihanalitice de lungă durată, realizate cu descendenții supraviețuitorilor dezastrilor istorice din secolul al XX-lea ([2, 3]). Astfel, au fost elaborate concepte psihanalitice importante, precum cele de *efect „radioactiv”* (Gampel, 2003), *mandat transgenerational* (Lebovici, 1998), *telescopiaj al generațiilor* (Faimberg, 2005), *traumă aleasă și drept exclusiv* (Volkan, 2007), acestea oferind perspective noi pentru clarificarea fenomenului transmiterii transgeneraționale a traumei istorice [4, 5, 6, 7].

Considerăm că fenomenul deportărilor din RSS Moldovenească se încadrează în categoria traumelor istorice antropogene, cu efect de durată asupra mentalului individual și colectiv. Respectiv, în scopul identificării modalităților de transmitere a istoriei deportărilor din RSS Moldovenească într-un context transgenerațional, au fost realizate interviuri cu descendenți de a doua generație a persoanelor deportate. Ghidul de interviu a inclus următoarele teme: 1) modalitățile de comunicare; 2) scenariul factual al deportărilor; 3) scenariul afectiv aferent narațiunii factuale despre deportări; 4) semnificațiile relatării istoriei deportărilor pentru descendent; 5) mesajele centrale identificate de către descendent.

Analiza de conținut a textelor interviurilor realizate cu nepoții persoanelor deportate relevă diferențierea a trei tipuri de transmitere a istoriei deportărilor:

1) Transmitere emoțională. Unii intervievați susțin că relatările bunicilor despre deportări s-au realizat într-o manieră încărcată de afecte (plâns, bocete ș.a.). Acest tip de narațiune le transmitea nepoților sentimente de frică, confuzie, impresia incapacității de a avea o reprezentare clară asupra trecutului („Bunica începea să bocească și eu îmi imaginam că s-au întâmplat lucruri groaznice în trecut”).

2) Transmiterea convingerilor categorice. În acest tip de transmitere nu este prezent afectul în discursul predecesorului, însă naratorul are elaborată o perspectivă categorică asupra lumii și asupra realității – descendenților le sunt transmise convingeri

categorice, unilaterale despre trăsăturile umane, despre relațiile interumane și o perspectivă anxioasă asupra relaționării cu lumea exterioară („oamenii sunt trădători”; „moldovenii sunt invidioși” ș.a).

3) Transmiterea mentalizată a istoriei deportărilor. Altă formă de relatare a experienței deportărilor este cea care se întâmplă într-o manieră reflexivă, elaborată psihologic. În aceste cazuri, persoana deportată poate relativiza lucrurile, transmite mai puține generalizări, relatează despre resursele de reziliență, transmite mesaje pozitive despre realitățile umane, despre rolul celuilalt în supraviețuire, oferă o reprezentare reflexivă asupra realității, fără distorsiuni cognitive.

Ca urmare a analizei de conținut a textelor interviurilor realizate cu nepoții persoanelor deportate, am putut, de asemenea, identifica semnificațiile atribuite de către descendenți fenomenului transmiterii istoriei deportărilor între generații. Astfel, aceste semnificații se referă la următoarele tematici:

Nevoia bunicilor de a vorbi despre deportare. Persoanele intervievate susțin că au perceput întotdeauna în atitudinile și comportamentele bunicilor necesitatea de a vorbi despre deportări: „Bunica vedea că-i bătrână și durerea asta pe care o avea în suflet vroia să o scoată, să o spună”; „Bunicul era tare fericit că poate să-mi povestească”; „Bunicul la toate întâlnirile de familie ajungea să vorbească despre asta, părinții nu erau foarte interesați, dar eu îl ascultam cu atenție”.

Mandatarea nepoților. Nepoții relatează despre dorința lor de a afla adevărul, inclusiv pentru a restabili statutul familiei sau statutul predecesorului. Important de menționat că nepoții susțin că nu au identificat această mandatare în discursul manifest al predecesorului, ci, mai degrabă, o descriu ca pe o interpretare proprie („Eu simt că trebuie să fac asta”; „Nu mi-a cerut nimeni din familie să fac acest lucru, dar eu vreau să aflu ce s-a întâmplat”).

Funcția terapeutică a comunicării dintre generații. Unii dintre nepoți vorbesc despre funcția psihoterapeutică pe care consideră că au realizat-o și o mai realizează în cadrul familiei de origine, în legătură cu fenomenul deportărilor. Modalitatea în care bunicii relatau despre deportări este văzută de către unii nepoți ca un „proces de psihoterapie”, în mod special atunci când se referă la necesitatea predecesorilor de a repovesti istoriile despre deportări, de a reveni repetat la aceleași situații și trăiri – „Doreau să vorbească, să se plângă, să fie ascultați...; Cred că eram pentru bunica un fel de psihoterapeut”.

În urma comparării narațiunilor persoanelor deportate și narațiunilor descendenților acestora, constatăm că discursul nepoților este mai puțin emoțional decât discursul predecesorilor. În același timp, funcția reflexivă este mai prezentă în narațiunea nepoților, fiind identificate frecvent expresii și fraze de genul „mă gândeam că”, „cred că”, „mi-am dat seama că”, „vroiam să cunosc și să înțeleg ce s-a întâmplat”. La fel, nepoții formulează presupuziții privind relația dintre deportări și anumite realități psihice construite ulterior în familia extinsă, precum anxietatea socială exagerată a membrilor familiei, izolarea socială a unor membri ai familiei, atitudinea

neîncrezătoare față de oameni, așteptările catastrofice în cadrul familiei: „Bunica întotdeauna ne spune că oamenii sunt periculoși, că lumea este periculoasă”; „Tata a încercat toată viața să fie nevăzut, să nu iasă în evidență și cred că asta are legătură cu deportările bunicilor”.

În final, vom menționa că interviurile realizate cu descendenții de a doua generație ne relevă informații importante despre comunicarea dintre generații pe subiectul deportărilor și ne permit să analizăm felul în care nepoții preiau istoria deportărilor, felul în care își creează o reprezentare proprie asupra deportărilor și felul în care participă în elaborarea acestui traumatism.

Referințe:

1. VOLKAN, V. Le trauma massif: l'ideologie politique du droit et de la violence. In: *Revue Francaise de Psychanalyse*, 2007, vol. 71, no. 4, pp. 1047-1059. ISBN 9782130561606.
2. KOGAN, I. *Evadarea din sine. Încălcarea granițelor și dorința de comuniune*. București: Editura Fundației „Generația”, 2007. 154 p. ISBN 978-973-1998-01-5.
3. PUGET, J. Etat de menace et psychanalyse. De l'étrange structurant à l'étrange aliénant. In: *Violence d'état et psychanalyse*. Paris: Dunod, 1989, pp. 1-40. ISBN 2-04-016983-0.
4. GAMPEL, Y. Violence sociale, lien tyrannique et transmission radioactive. In: *Psychanalyse du lien tyrannique*. Paris: Dunod, 2003, pp. 105-126. ISBN 978-2-10-057335-6.
5. LEBOVICI, S. *Arborele vieții. Elemente de psihopatologia bebelușului*. București: Editura Fundației „Generația”, 2006. 330 p. ISBN 973-87797-0-7.
6. FAIMBERG, H. *Telescopajul generațiilor*. București: Editura Fundației „Generația ”, 2020. 178 p. ISBN 978-973-1998-20-6.
7. VOLKAN, V. *Op. cit.*